

overheid gefourneerd (de rest door banken, institutionele beleggers en particulieren). De overheid was zich al in de crisisjaren bewust geworden van haar algemene verantwoordelijkheid voor de nationale economie maar Colijn, minister-president van '33 tot '39, had die verantwoordelijkheid slechts schoorvoetend aanvaard. Het kabinet-Schermerhorn en de daarop volgende kabinetten traden evenwel met beslistheid op. Toen in de loop van '49 duidelijk werd dat Nederland zijn positie in Indië niet zou kunnen handhaven, was het de minister van economische zaken, dr. J. R. M. van den Brink (een van de uit de Katholieke Volkspartij gerecruteerde leden van het kabinet-Drees/van Schaik), die aan het parlement een eerste Industrialisatienota voorlegde waarin de woorden 'Indië' of 'Indonesië' in het geheel niet voorkwamen. In die nota werd gesteld dat de overheid een klimaat diende te scheppen waarin het particuliere bedrijfsleven de vleugels wijd zou kunnen uitslaan. De Marshall-hulp raakte uitgeput – nu was een nieuwe aanpak nodig: modernisering van de machinale uitrusting der bedrijven, opvoering van de efficiency, stimulering van de energieproductie (het aardolieveld in Zuidoost-Drenthe moest snel ontwikkeld worden, het onderzoek naar de aardgasreserves in Groningen verder voortgezet, de elektriciteitsproductie vergroot), uitbreiding van het wegennet, opheffing van voor het bedrijfsleven knellende regelingen zoals het Bedrijfsvergunningenbesluit, uitbreiding van internationale handelsakkoorden, opheffing van invoerbelemmeringen, bevordering van het toestromen van buitenlands kapitaal en, dát vooral, vergroting van de winstmogelijkheden (door belastingfaciliteiten, investeringspremies en premies op de export naar dollargebieden¹). De winsten zouden sterker kunnen stijgen naarmate de lonen lager bleven; laag bleven zij dan ook, dank zij de medewerking die de met de regering samenwerkende vakcentrales verleenden. Doordat die lonen evenwel al van de bevrijding af laag waren gehouden², hadden de meeste industriële ondernemingen aanzienlijke kapitaalreserves kunnen opbouwen – die reserves waren over het algemeen voldoende voor de financiering der modernisering. Ontbraken die middelen, dan sprong de Herstelbank (later omgezet in de Nationale Investeringsbank) bij. Die

¹ Ter bevordering van die export werd de gulden in september '49 ten opzichte van de dollar met 32% gedevalueerd. ² Toen als gevolg van de Korea-oorlog (1950) de groothandelsprijzen en dus de kosten van levensonderhoud stegen, werd die stijging slechts gedeeltelijk gecompenseerd door nominale loonstijgingen; met '50 vergeleken, daalden de reële lonen (dat zijn de nominale, d.w.z. de werkelijk betaalde, gedeeld door een factor die de stijging van de kosten van levensonderhoud aangeeft) in '51 met 5%.